

VISSZAPILLANTÁS

A KOLOZSVÁRI
IPAROS EGYLET
50 ÉVES MULTJÁRA

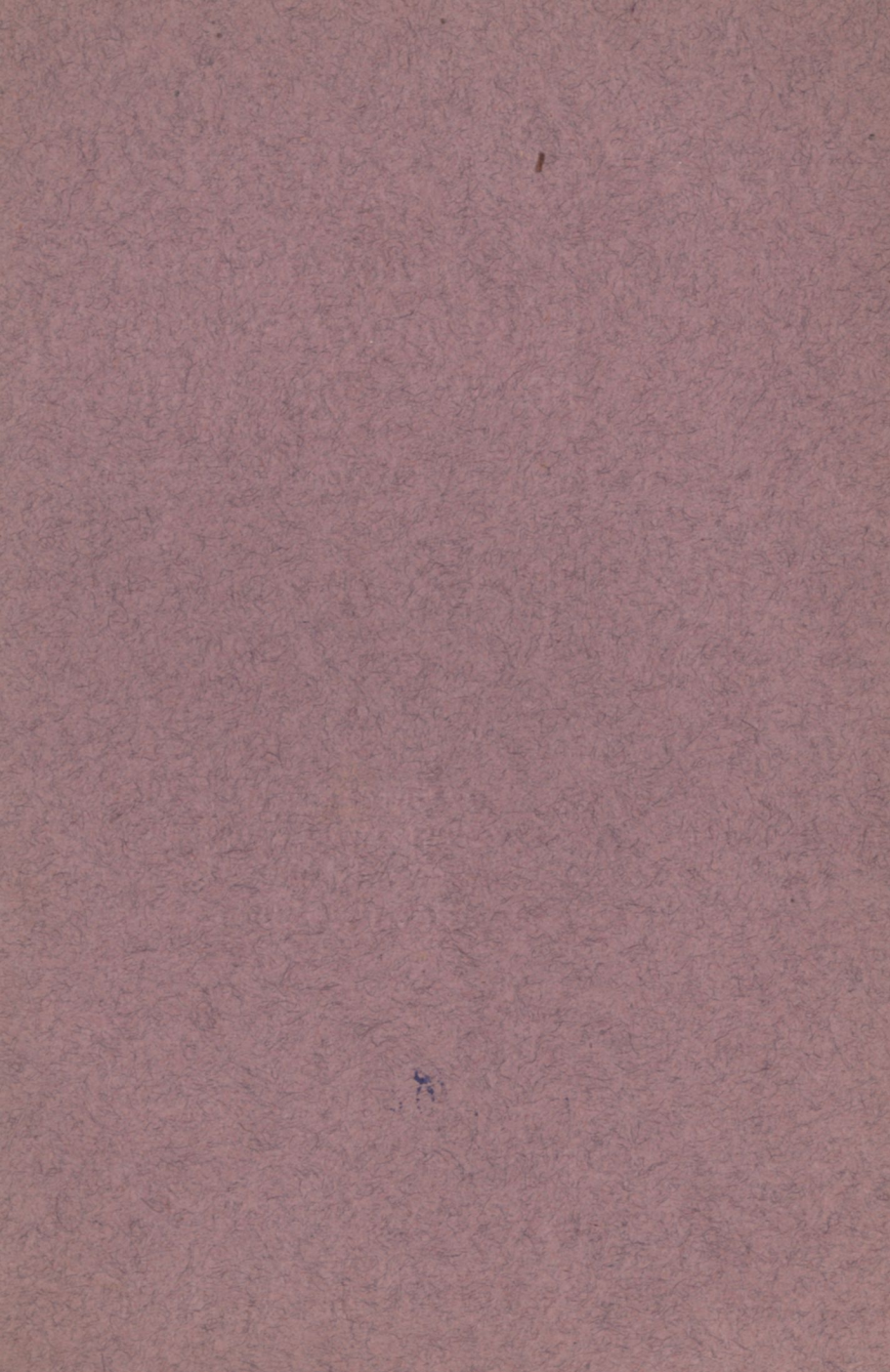
IRTA HEVESI JÓZSEF

AZ EGYLET KÖNYVTÁR
ALAPJA JAVÁRA KIADJA
A VÁLASZTMÁNY

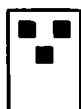
ÁRA: 1 KORONA.

162. 183

NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSE
NYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT 1910

VISSZAPILLANTÁS

A KOLOZSVÁRI
IPAROS EGYLET
50 ÉVES MULTJÁRA

IRTA HEVESI JÓZSEF

AZ EGYLET KÖNYVTÁR
ALAPJA JAVÁRA KIADJA
A VÁLASZTMÁNY ~~szövege~~
ÁRA: 1 KORONA.

NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSE
NYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT 1910

VISSZAPILLANTÁS A KOLOZSVÁRI IPAROS EGYLET 50 ÉVES MULTJÁRA.

IRTA : HEVESI JÓZSEF.

A legutóbbi évek hazai iparpártolási mozgalmainak vihart jelentő — de sajnos csak lanyha szellővé lett — felbuzdulása után épen időszerűen következett be a Kolozsvári Iparos Egylet fennállásának 50-ik évfordulója. Hazánkban a különböző társadalmi rétegek szocialis célokból való tömörülésének egy pár év óta oly nagy komplexumával találkozunk, melyek — tekintve viszonyainkat — szinte tulsoknak mondhatók.

Hangsúlyozni kívánom, hogy ezen tömörüléseknek tulajdonképpen célja tisztán szocialis jellegű s nem az illető társadalmi osztály szellemi nivójának emelésére, hanem tisztán és kifejezetten a szocialis viszonyok rendezése és javítása érdekében történik.

A Kolozsvári Iparos Egylet megalapítása első éveiben az alapítók intencióinak megfelelően, csupán a társadalmi tömörülést szolgálta; mert ipari célokat szolgálni azokban az időkben sem politikai, sem társadalmi szempontokból nem látszott célravezetőnek. Az iparügy nálunk sok száz éven át, mint általában a nyugati népeknél, a céhrendszer korlátai között élt, és élte mondhatni fénykorát az Egylet alapítási éveiben is.

Az ipari szabadság csak tűneményként jelent meg II. József uralkodása alatt, — ki 1786-ban a céheket eltörölve — mindenkinek teljes szabadságot biztosított az ipar gyakorlásában. De később többi rendeleteivel

együtt ezt is visszavonta. A későbbi céhszabályokat módosító rendeletek sem sokat enyhítettek az ipar helyzetén.

A szabadságharc után bekövetkezett abszolutisztikus uralom alatti 1859-ben kelt ipartörvény kétféle ipart különböztetett meg; és pedig a szabadipart, és az engedélyhez kötött ipart. Ebből az időből datálódik az ipari egyesülések szervezése, bár e törvény még kötelezővé nem tette azok megalakulását, de rámutat azok szükségességére.

Erre az időre esik a Kolozsvári Iparos Egylet alapításának eszméje. Gyenge csirájában a törekvés csupán az volt — mert más nem is lehetett az akkori viszonyok között — hogy a helyi iparosoknak egy szórakoztató helyet létesítsen, hol az iparosok szakmájukba vágó dolgokról tárgyalhassanak és az akkor forgalomba levő csekély számú hirlapokból némi felvilágosítást merithessenek az iparügyekről, divatról és más bel- és külföldi eseményekről, amennyiben a szigorú cenzúra azt lehetővé tette.

Az egylet tulajdonképpen megalapítója Krémer Ferenc szabó céhmester volt, az ő nevével függ össze legszorosabban az egylet alapításának története.

Számos külföldi nagy városokban szerzett tapasztalatai, tapintatos és mégis kellőképpen erélyes természetével sikerült megalapítani ezt az egyletet, mely ma már öt évtizedre tekinthet vissza, mely előtt — számolva a jelenlegi helyzettel — még szép jövő s fontos misszió áll a magyar ipar történetében.

Az olvasó egylet alapításakor 33 tagot számlált, Tiszteletet érdemlő férfiak voltak ezek mind, mert városunk műveltségének előmozdítására egy igen áldásos intézménynek vetették meg az alapját. Ebben az időben városunkban csak az Uri Casino és a Polgári Társalgó volt, mint társadalmi szervezet. Előbbi főleg a mánás

világ találkozó helye, utóbbi a hivatalnoki kar és a kereskedőké volt. Csupán az iparososztály nem lelte meg megfelelő helyét a társadalomban, mert vagy kinézték az utóbbiból — az elsőt nem is említve — vagy kénytelenek voltak elzárkózni minden társas érintkezéstől. Az alapítóknak tehát nemcsak a fentartás gondjaival kellett megküzdenie, de céljuk népszerűsítésén is igen sokat kellett fáradozniuk.

Dacára a fenforgó nehézségeknek, az egyesület alakulása sikerült. Első szállása a Redout épületének földszinti hátsó részében, mindössze egy szobából állott, melyet a városi Tanácstól nyertek olcsón bérbe. Rövid ottléte után, 1861-ben, a főtéri 23. sz. a. házban nyert az egyesület elhelyezést, melynek tulajdonosa akkor Hintz György lutheránus lelkész volt, kivel hat éves szerződést is kötöttek. Tehették, mert az időben már iparosaink felismervén a társulás előnyeit, bebizonyították, hogy a kornak műveltségre intő szövegét megértették és méltókká óhajtottak lenni az előkelő társadalmi osztályokhoz.

Az ekkor még mindig alapszabályok nélkül működő egyesületnek alapszabályai csak 1862-ben lettek a kormány-szék által megerősítve, hosszabb huza-vona után.

A kormány-szék aggodalommal nézte az új egyesület alakulását, ha annak létesítését nem is gátolhatta meg, legalább figyelemmel kísérte és maga óhajtotta irányítani minden mozzanatát.

Igy lőn, hogy az első alapszabály szerint „a Kozsvári Iparos Egyesület nemes társalgásra képes, ártatlan időtöltést és művelődést kereső férfiak egylete” címet nyerte.

Az első alapszabályokban foglaltakat olvasva szinte komikus színben tűnteti fel az akkori kormány-szék óvatosságát, mellyel a társulási szellemet a legszigorubb korlátok közé óhajtotta szorítani, — tartván méltán

attól, nehogy a társulás leple alatt politikai mozgalom verhessen gyökeret, úgy, hogy az alapítók a házszabályokba tartozó aprolékos dolgokat is az alapszabályba kellett, hogy fölvegyék csakhogy kellőképen körül legyen írva és megvilágítva az egyesülés tulajdonképeni célja.

Az első alapszabályok korlátai között működött az olvasó egyesület 1868-ig, amikor is a változott társadalmi és politikai viszonyoknak megfelelőleg kinyomatták az első igazi alapszabályt.

Az egyesület első alapszabályában tulbőven hangoztatott művelődési szempontoknak mindenesetre leglényszeresebb tényezői voltak az olvasó-egyesületbe járó folyóiratok, napi és heti lapok, melyek között ott találjuk a következőket: Korunk, Pesti Napló, Vasárnapi Ujság, Ország Tükre, Pester Lloyd. 1863-ban pedig a Kolozsvári Közlönyt, Politikai Lapokat, Vezért, Nővilágot, Férfi Divat Közlönyt, a Koszoru és Erdélyi Postát. 1865-ben a Növendékek Lapját s végül 1867-ben a Hont, Magyar Polgárt és Iparlapot. A könyvtár állapota pedig a következőképen alakult: 1861-ben 158 drb. könyv volt a könyvtárban, 1863-ban 209-el több; mely időtől kezdve a könyvek beszerzése már nehezebben ellenőrizhetőleg — de folyton gyarapodott. A könyvtár jövedelmei részben az alap javára rendezett multságok jövedelméből folyton gyarapodtak, mely jövedelmek kizárólag mindenkor könyvek és ipari műlapok beszerzésére fordítottak.

Nem érdektelen rövid visszapillantást vetni az egyesület fennállásának első időszakában fennállott vagyoni viszonyaira is.

Az egyesület jövedelme első sorban a dolog természete szerint az egyesületi tagdíjakból alakul ki. Az 1860-ban volt 30 alapító tag által összetett 75 frt volt az első vagyon állaga az egyesületnek. A következő évben rendezett első bál jövedelméből és tagdíjakból már 721 frt 29 krajcárral rendelkezett az egyesület s így az első év

záró eredménye a kiadások nélkül 766 frt 29 kr lett volna, — mellyel szemben a kiadások 1862 március elejéig 1051 frt 21 krt tettek ki, — miből folyólag e helyzetben csak kölcsön felvétele által lehetett segíteni. 1862. év végéig a bevétel már tetemesen szaporodik és 2365 frt 59 krt tesz ki, míg a kiadások összege csak 2115 frt 32 $\frac{1}{2}$ kr volt. A kiadások emelkedésének indoka az, hogy ez évben butorozta be az egyesület új szállását a Hintz-féle házban. Az ezen időtől kezdve mutatkozó nagyobb érdeklődés az egyesület iránt növelte annak bevételeit, míg kiadásai csaknem évenként ugyanazok lévén, lényeges jövedelem-többletet mutatnak az évi zárlatok.

Már alapításának ebben az első időszakában elég érdeklődést mutat az egyesület a tulajdonképeni iparügy iránt. Ezen évek legnevezetesebb ipari mozzanata volt az 1864. évben felvetett iparműkiállítás eszméje, mely 1866-ban került volna kivitelre — ha a közbejött politikai mozgalmak és az Ausztria és Poroszország közötti véres háború meg nem akadályozza.

1866-ban Krémer Ferenc újra kezdeményezett némi iparügyi tanácskozásokat, a pesti iparosok által szerkesztett iparügyi emlékiratban felvetett eszmék körül, mely emlékiratot az egyesület válaszmánya sok értékes eszmével kibővítve főleg az ipari oktatásra vonatkozóan magáévá tett.

Harmadik iparügyi mozzanata az 1867.-iki párisi vilákiállításnál áll szoros kapcsolatban, mely időben az általános érdeklődés nemcsak a tagok folytonos gyarapodásában mutatkozik, — amennyiben ekkor már 224 tagja volt az olvasó-egyesület, — de az egyesületen kívül álló tekintélyes polgárok az egyesület célját megértő áldozat készséggel nagyobb összegeket adományoznak a párisi kiállításra küldendő magyar iparosok segélyezésére is.

1868-ig az egyesület megerősödött, megizmosodott annyira, hogy komoly anyagi gondok nem veszélyez-

tették fennállását többé. A nagyobb mérvű és eseménydusabb működés kezdete azon időre esik, mikor az 1869.-ik évben megalkottatván az új alapszabály, melyben már az egyesület hivatalos címeként „Iparos Egyesület“ van megállapítva, s mely alapszabályok a szakosztályok megalakítását rendelve el, sokkal intenzívebben tették lehetővé, hogy az egyesület ipari érdekekben hathatósabb munkát végezhesse. A szakosztályok tevékenysége tette lehetővé, hogy megteremtse egy pénzügyintézetet, mely első sorban az iparosok igényeit kielégítve olcsó pénzhez juttassa őket. Másfelől üdvös versenyt idézzen elő az akkor még városunkban pangó pénzpiacon. Ez időre esik az „Iparosok Hitelszövetkezete“ alapítása.

Szerencsés és sikeres volt az egyesület közreműködése az ipari tanügy terén is, amennyiben érvényesíthette befolyását a városi ipariskola és ipartanműhely létesítése körül. Érintkezése az Iparkamarával mindig sűrűbb lett. Fontosabb ügyekben támogatják egymást a közös működésük legszebb sikere volt az 1884.-ik évi háziiparkiallítás, mely már az Egyesület új székházában tartatott meg.

De ne előzzük meg a történetek sorrendjét. Térjünk vissza az Egyesület második korszakának kezdetére, az 1874.-ik évre, mely évben gyászos esemény zavarja meg az egyesület életét. Elnöke és megalapítója, Krémer Ferenc halt meg augusztus hó 3-án. Váratlan elhalálózása mély megdöbbenést keltett a polgárság kebelében. Benne nemcsak alapítóját veszítette el az Egyesület, de kezdettől fogva vezetőjét is. Az őszinte részvét megnyilatkozásának legfényesebb jele volt az, hogy az Egyesület és iparos pénztár tagjai között eszközölt gyűjtésből nemcsak arcképét festették meg örök emlékül az Egyesület számára, de a fennmaradó összegből „Krémer alapítvány“ címen szegény sorsú iparos tanulók jutalmazására alapítványt is létesítettek.

Krémer Ferencz életrajzát érdekesnek tartjuk közölni azért is, hogy abból a mai kor iparos ifjúsága okulást szerezzen és lássa azt, hogy mily erős kitartással kellett küzdenie az akkori kor iparosának, ha iparában szaktudást, élettapasztalatot akart szerezni, s ha a polgári és hazafias erények legszebbikét akarta a társadalom és haza javára szentelni.

Krémer Ferenc 52 éves korában halt meg. 1822-ben, április 27-én született Szamosujvárt. Atyja volt Krémer András női szabó. Elemi tanulmányait Désen végezte, hová időközben átköltöztek. 13 éves korában atyja Kolozsvárra hozta, hogy Blum szabómesternél elsajátítsa a mesterséget. 17 éves korában felszabadult, a szülői meglátogatása után vándorutra kelt. Előbb Kolozsvárt, azután Szebenben s végre Brassóban dolgozott. 1841-ben Törökországba indult, Bukarestben két évig dolgozott s itt meg is telephetett volna, de ő látni és tanulni vágyván, még tovább, 1843-ban Brailába, s ugyanezen évben Konstantinápolyba utazott. Utját azonban csak a Kis-Ázsiában fekvő Smyrna városáig folytathatta nyugodtan, mert itt a rendőrség szoros vizsgálat alá vetvén, letartóztatta s a basa elé küldötte, mivel nem tudta magát utlevéllel igazolni. A kellemetlenség azért fordult elő, mivel utlevele Bukarestben maradt volt. A szerencse azonban nem hagyta el. Ugyanis a basa tolmácsa, egy nagykarolyi születésű magyar ember, megértvén Krémer célját, kieszközölte részére a további utazhatást, azon feltétel alatt, hogy három hónap múlva Smyrnába tér vissza. E rövid időt Egyiptom megismerésére fordította. Megfordult Alexandriában, a tudomány és világkereskedelem hajdani központjába. Dolgozott Kairóban, s innen a kiszabott idő eltelte miatt vissza kellett tértie és a Smyrnában nyert utlevéllel Konstantinápolyon keresztül Brassóba tért vissza.

A keleti világ megszemlélése után a nyugati mű-

veltebb országokra gondolt Krémer Ferenc s különösen bátyja, Krémer Sándor buzdítására, mindjárt keleti útja befejezése után Bécsbe ment. Azonban itt kevés ideig maradhatott nyugodtan, mert a forradalom kitört, s Krémer is fegyvert ragadott a szabadság érdekében. Részt vett Bécs védelmezésében Windischgrätz ellen. Bécs bevétel után három napig éhen, szomszár házigazdája pincéjében tartózkodott, hogy az üldözés ellen menekülhessen; barátai pedig holt hírért költvén, ruhái fölött megosztoztak. Később ál-név alatt mint pincér szolgált, s Bécsből 1849 február 8-án távozhatott Linzbe, honnan Bajorországba ment s Passau, Regensburg, Ingolstadt és München városokban dolgozott. Münchenben való tartózkodása alatt annyira megnyerte segédtsárai méltánylását, hogy a londoni 1851-iki világkiállításra leendő felküldés végett őt választották meg maguk közül. De mivel a kormány csak belföldi születésű egyént kívánt segélylyel elküldeni, Krémer nem nyerhetett segélyt. Ő azonban, miután elhatározta, hogy e világkiállítást megnézi, segély nélkül is utnak indult. Az út fáradalmai, a folytonos munka annyira megviselték, hogy a betegség leverte s ágyát sokáig nem hagyhatta el. Ezeket még kibirta volna, de az angol szabóknak azt a szokását, hogy a földön ülve dolgoznak, nem tudta elsajátítani, hat hónap elteltével otthagya Angliát. Látta a világkiállítást, látott egy világvárost, a föld legnépesebb városát s alkalma nyílt az angol társadalmi élet megismerésére.

Útját azonban még most sem vette hazafelé. 1852 május havában Észak-Amerikába, New-Yorkba, innen Baltimore és Philadelphián keresztül, egész Mexikóig vándorolt. Az új világgrészben 9 hónapig tartózkodott Krémer. 1853 elején már Párisban tanulmányozta a francia izlést s innen a Rajna vidékére utazván, Németországon keresztül Heilbronn, Ludvigsburg, Cannstadt,

Gmund, Nördlingen és Passau városokban való rövid tartózkodás után u. e. év február 16-án Bécsbe érkezett, éppen azon napra, melyen uralkodónk ellen egy szabólegény vakmerő gyilkossági merényletet követett el. A merénylet miatt Krémer Ferencet is az a kellemetlenség érte, hogy mint idegen szabólegényt letartóztatták és szoros vizsgálati fogságba vetették. Három napi vallatás után kiderült ugyan ártatlansága, de mint utlevél nélküli egyén, tovább is letartóztatva marad. Később azonban, irományainak lefoglalásával a bécsi rendőrség Kolozsvárra küldötte ugyancsak 1853-ban. Némsókára iratait is megkapta a teljes fölmentvény kíséretében.

Itthon 14 évi tapasztalat gazdagságával a német szabó-céhbe lépett. Megházasodván, előbb egyedül, később „Krémer és Reil“ cég alatt virágzó üzletet nyitott.

Ily előzmények után természetesnek találhatjuk, ha az iparos egyesület alakításának eszméje épen tőle származott. Láttuk, hogy az egyesület minő változásokon ment keresztül, minő eredményeket szült, most lássuk rövid keretbe foglalva, minő állást foglalt el Krémer az egyesület kebelében.

Az 1860-ban megalakult Olvasó Egyesület az indítványozót emelte az elnöki székbe; 1862. és 1863-ban pénztárnok; 1864. és 1865-ben ismét elnök; 1867-ben ismét pénztárnok; 1868-ban alelnök; 1869-től haláláig 1874-ig elnök volt.

Közszolgálatában a pontosság és lelkiismeretesség jellemezte. A társulati élet fontosságát egész életében vallotta, s midőn 1868-ban a Polgári Társalkodóval óhajta egyesíteni az Olvasó Egyesületet, akkor is a társulat erősbitése lebegett szeme előtt. Azonban miután meggyőződött az Iparos Egyesület életrevalóságáról, fokozott erélylyel igyekezett az Iparos Egyesület megszilárdítani.

Magánéletében egyszerű, közlékeny, barátságos ember volt s szeretetreméltósága által mindenkit le tudott kötelezni.

De nemcsak iparostársai között, hanem a közélet más terén is ott látjuk Krémer Ferencet. 1859-ben részt vesz a „Kisegítő Pénztáregylet“ alakításában, 1865-ben a „Victoria“ biztosító társaság alapító üléseiben, 1889 óta a városi kommunitás tagja, a kereskedelmi és iparkamara alelnöke s a polgári iskolai tanács tagja volt. 1873-ban az ág. hitvallásu egyház gondnokává választott.

Ilyen működési körből szakította ki a halál Krémer Ferencet, kit az iparosok mintaképének nevezhetünk máig is. Szegény sorsból első rangu mesterré küzdötte fel magát és a kor szellemének hódolva, nemcsak a kézműipar, hanem a szellemi műveltség oltárán is áldozott. A kolozsvári iparos osztály örök hálára van kötelezve iránta, ki a kor intő szózatát megértve, figyelmeztetett a társulati élet előnyeire s annak nemes élvezeteivel megismertetett.

A Krémer Ferenc halálával megüresedett elnöki szék betöltése nem kis gondot okozott az 1875-ik évi márciusi közgyűlésnek.

Olyan elnökre volt szüksége az egyletnek, ki a már jól előkészített uton tovább vezesse kitzűzött célja felé.

A választás Benigni Sámuel egyleti tagra esett, ki már 10 éve volt tagja az Egyletnek s abban még semmi szerepet nem vitt. Elnökösködése örök nyomokat hagyott az egyleti életben. Buzgó működése olyan színvonalra emelte csakhamar az egyletet, hogy az már számottevő szereplést és befolyást biztosíthatott magának, ugy a politikai, mint társadalmi mozgalmakban. A választmány és szakosztályok élén oly férfiak neveivel találkozunk, mint Tömösváry Miklós, Mamicza János, Tauffer János, Szucsáki Imre, Régeni György, Aranka Károly és Benel Ferenc, hogy csak az ismertebb neveket említsem; míg a könyvtár buzgó vezetői és gyarapítói között szereplő érdemes nevek Nyárádi Lajos, Köleséri János, Kole-

szár Sándor, Vaszi Zsigmond és Kubicsek Domokos. Ugyanezen évre esik gróf Péchy Manó 200 forintos adománya a könyvtár-alap javára. Ekkor alakult az egyesület kebelében a polgári Dalegylet is.

1876. év február havában Balla László és Böckl László egy az elszegényedett öreg iparosok számára létesítendő menedékház felállításának eszméjét pendítették meg s ugyanakkor Balla László egy 50 forint értékű Löwöldei részvényt adományozott a létesítendő menház alap javára.

A választmány helyeselte a célt és annak tanulmányozására bizottságot küldött ki, Pénz hiányában csak lassan haladt az eszme a megvalósulás felé. Az érdeklődés azonban nem lankadt s az alap javára adott lelkes adományok felszinen tartották a nemes gondolatot. Mamicza János és Spaller Károly 50—50 forintos adományai és az iparos hűtelszövetkezet évente biztosított adományai lassanként gyarapították az alap vagyonát.

Az egyesületi tagok gyarapodása, a tagok számának növekedése és az egyesület társadalmi helyzete szükségessé tették, hogy a már meg nem felelő alapszabályok helyett egy rendezettebb, a célnak megfelelőbb alapszabály alkottassék, mely új alapszabály számos módosítással a régivel szemben 1877-ben életbe is lépett.

Az egyesület, mint tudjuk, a legszerényebb viszonyok között indult útjára a Vigadó egy kis szobájából. Az egyesület iránti érdeklődés és a tagok folytonos szaporodása megkívánta, hogy az egyesület a haladó kor igényeinek megfelelő helyiségekről gondoskodjék. Először a Főtér 23. számú Hintz-féle házban béreltek tágasabb lakást az egyesület számára, de ennek magas bére nagy teherként nehezedett az egyesületre és lassanként gyökeret vert az az eszme, hogy kívánatos volna, ha az egyesület saját házzal rendelkezne. E célból Benigni Sámuel elnök

vezetése alatt egy bizottság alakult, melynek feladata volt házvásárlásra vonatkozó tervezetet készíteni.

A tervezeteket csakhamar tett követte. Benigni Sámuel elnök az 1876. évi június 17.-iki választmányi ülésen bejelenti, hogy bár megbízás nélkül, de a jó reménység fejében megvásárolta a Hintz-féle földter 23. sz. házastelket az egylet számára. Hogy a vásár nem volt rossz, bizonyítja az is, hogy rögtön akadtak vállalkozók, kik két illetve négyezer forinttal ígértek többet az egyletnek, a vásárlási összegben felül a telekért. A telek vételára 16000 forint volt, melyet 1876 októberig három részletben kellett megfizetni. A telken az Uri Kaszinó javára 8400 forint volt betáblázva. A pénzügyi mivelet lebonyolítására az iparos kölcsönpénztár vállalkozott. A ház régi középkori épület lévén, fenntartása sok áldozatot kívánt s annak ujja építése most már halasztást nem szenvedhetett. A palotaszerű ház, mely ma is a Mátyás király-térnek egyik disze, felépült s az 1884. évi november 30.-án tartott közgyűlésen diszes közönség jelenlétében a felszentelési ünnepély megtartatván — átadatott hivatásának.

A felszentelési ünnepélyen lelkes elnökbeszéd ismertette az egylet viszontagságos életét, a házvásár történetét, s ünnepelte Kirmayer Károlyt, ki örök időkre emlékezetessé tette nevét az építkezés alkalmával tett adományaival az egylet történetében. Beszédet mondtak még Zsigmond Dezső orsz. képviselő, Szász Gerő, dr. Haller Károly polgármester.

Ez a ház, mely a polgári erények, a munka és kitartásnak kézzelfogható záloga, nem egy ház, — hanem annyi ahány szív megdobbant érte, ahány fő gondolkozott érte, ahány kéz dolgozott rajta. Ez az épület annyi ház, ahány tagja van az egyletnek. Lehet egynek több, másnak kevesebb része benne. Az egyik az alap-

ját vetette meg, a másik a koronát tette fel; de egy porszem jut mindenkinek belőle.

Ez az egyesület első 25 évének vázlatos története.

* * *

Az Egyesület második 25 éves történetének már több élő tanúja van. Annak ismertetéséhez midőn hozzá kezdünk csak a lényegesebb eseményekre óhajtunk kitérni, mert annak bővebb részletezése e visszapillantás szűk keretében helyet nem találhat.

Benigni Sámuel elnök buzgó munkálkodása, a tagok és társadalom pártolása mellett lassan bár, de folyvást növekedett az Iparos Menházalap is, dacára annak, hogy a házépítéssel járó nagy teher ugyancsak igénybe vette az egyesület anyagi erejét.

Bár az iparosok Hitelszövetkezete testvériesen igyekezett az egyesület pénzügyeit rendben tartani, mégis a fokozódó szükségletek annyira igénybe vették az egyesület pénztárát, hogy a kamatok fizetését is alig tudta teljesíteni. Az 1885—1895 közötti évtized nem igen volt kedvező az egyesület fejlődésére — talán éppen nyomasztó pénzügyi viszonyaiból kifolyólag.

Mindamellett ez időre esik a Menház-alap hathatósabban történt gyarapodása. Az eszme, mely szerint „Önhibájukon kívül munkaképtelenné vált vagy elaggodt tagjainak“ menedék-házat létesítsen az Egyesület, mindinkább népszerűbbé vált. Lelkes tagok, mint néhai Kerekes József, néhai Terkál József, néhai B. Bak Lajos, Matutsek József, néhai Mamicza János, Terkál Béla, néhai Nedoroszték János, Mattay Kálmán s még számos buzgó egyesületi tag minden alkalmat, keresztelőt, lakodalmat és más társas összejöveleteket mindig felhasználtak arra, hogy az akkor még „Aggmenház“-nak nevezett alap javára gyűjtsenek.

Nagyobb összegű alapítványokat és adományokat

tettek 1889—1892-ben. A volt nyerges céh 236 kor., tekéző-társaság több éven át összesen 1300 kor. Gergely Ferenc 2000 kor., Hevesi József 400 kor., Benigni Sámuelné 200 kor., asztalos ipartársulat 100 kor., B. Bak Lajos 200 kor., Czakó Lajos 200 kor., Iparosok Hitel-szövetkezete több éven át mintegy 2000 kor., Kolozsvári jótékony nőegylet 200 kor. Jelentékenyen gyarapította az alapot 1893-ban a közgyűlés által Hevesi József elnöklete alatt kiküldött „Vigalmi-bizottság“, melynek feladata volt az Aggmenház alapja javára mulatságokat rendezni. Ez évben mintegy 3000 koronára rugott az ez uton elért jövedelem. 1896-ban özv. Czink Józsefné tett 2000 korona alapítványt. Több kisebb-nagyobb adományok és hagyományokkal és egyéb jövedelmekkel annyira gyarapodott az aggmenház alapja, hogy 1894-ben megvásárolta a Mátyás kir.-tér 20. sz. házat 52000 koronáért. Igaz, hogy hitelre, de a ház jövedelme fedezte nemcsak a vételár kamatját, de a ház restaurálására szükséges több ezer koronának is a törlesztését. 1899-ben pedig megvásárolta készpénzen a Teleky-uton levő, nagyrészen még ma is tulajdonában levő mintegy 5 holdas telket, azon célból, hogy azon kertműveléssel kapcsolatos menedékházat létesítsen.

E célnak minél gyorsabban való keresztülvitelére az 1901. évi közgyűlés Benigni Samu elnök javaslatára egy „alap és taggyűjtő-bizottságot“ küldött ki Hevesi József elnöklete alatt.

A bizottság haladéktalanul megkezdette működését. Számbavette először is — Tömösvári Zsigmond pénztáros buzgolkodott ebben leginkább — az aggmenház alap minden ingó és ingatlan vagyonát és hónapokig tartó szorgalmas munka eredményeként megállapította és az 1902-ik évi egyleti közgyűlés elé terjesztette az eredményt, mely szerint a menházalap tiszta vagyona mintegy 60000 koronát tett ki. Egyben indítványt is

tett az alap bizottsága az iránt, hogy a „Kolozsvári Iparosok Menedékháza“ alkalmas módon és helyen mielőbb felépíttessék. Támogatta az indítványt az a körülmény, hogy az alap-bizottság egy évi működése alatt máris mintegy 7000 koronát gyűjtött és fokozottabb buzgalommal még eredményesebb gyűjtést helyezett kilátásba.

Meg is indultak az előmunkálatok az építés fogatatosítására. Ámde mielőbb a komolyabb lépés megtörtént volna, egy megrendítő gyászeset dobbantotta meg Iparos Egylet tagjainak szívét.

1903 február 3.-án Benigni Sámuel váratlanul elhunyt.

Elköltözöttl az élők sorából, meghalt az az ember, aki míg élt, nemcsak az Iparos Egylet elnöke, a kereskedelmi és iparkamara alelnöke köztisztelet és szeretet tárgya volt, de tiszteletet és tekintélyt parancsolt az egész iparos osztálynak. Halála mély megdöbbenést keltett, lesújtott mindnyájunkat.

Nyugodjanak békében a elhunytak, — az élőkre vár a munka és továbbküzdés!

A nehéz órákban néhai B. Bak Lajos vette át az egylet vezetését, mint alelnök és intézte az ügyeket az ugyanaz évi április 14-re általa összehívott tisztújító közgyűlésig.

Itt kezdődik a Kolozsvári Iparos Egylet életének harmadik korszaka.

Ez a közgyűlés örökitette meg jegyzőkönyvében Benigni Sámuel emlékét és érdemeit. Ez választotta meg B. Bak Lajost — az Egylet életében 30 éven át kifejtett buzgó munkásságának elismeréséül — az Egylet diszelnökévé. Ez a közgyűlés választotta meg e sorok szerény íróját boldogult B. Bak Lajos indítványozása folytán egyhangu lelkesedéssel elnökké! Örökké emlékezetes lesz reám nézve ez az ünnepélyes pillanat!

Mikor a választást és a közgyűlésnek csekélységem iránt megnyilatkozó bizalmát köszönettel elfogadtam, kijelentettem azt, hogy hiu dicsőségre sohasem vágytam, habár mindenkor, ifju korom óta igaz önzetlenséggel igyekeztem annak az osztálynak társadalmi életében is hasznos munkásságot kifejteni, amely osztályhoz tartozom. Ünnepestes ígéretet tettem, hogy a Kolozsvári Iparos Egyletnek élén, ahova az Egylet tagjainak osztatlan bizalma emelt, ha az Isten erőt ad hozzá, még fokozottabb munkásságot fogok kifejteni.

Igéretet tettem, hogy az Egyletet hivatásában, amely az iparosok művelődésére, társadalmi és ipari fejlődésére irányul, teljes erőmből a helyes uton fogom vezetni és irányítani, valamint ama humánus céljának megvalósítására is egész erővel törekedni fogok, hogy a saját hikájukon kívül munkaképtelenné vált, vagy elaggodt iparosok részére a „menház“ mielőbb létesüljön.

Kijelentettem azt is, hogy mindaddig, ameddig ezeknek a feladatoknak teljesítésére az Uristen agyamban az észt, karomban az erőt megtartja és ameddig tagtársaim bizalmát birom, addig ezt a megbízatást hiven fogom teljesíteni. Kötelességemnek tartom azonban mihelyt bármely tekintetben gyöngének érzem magamat, hogy a most kezembe adott vezérbotot méltóbb kezekbe adjam át!

Hogy eddigelé mennyiben feleltem meg tagtársaimnak irántam hét év előtt kifejezésre jutott bizalmának, valamint saját ígéretemnek, ezt megítélni, — nem az én feladatom.

Térjünk a száraz tényekre, egyletünk további történetének fonalán.

A történeti igazság okáért meg kell jegyeznem azt, hogy az 1895—96 évtől kezdve, amelyre a Kolozsvári Ipartestület küzdelmes alakulása esik, az Iparos Egylet hatásköre, az ipari tevékenységre való hatásában mind-

inkább szűkebb körre szorult. Míg amannak megalakítása az 1884. évi XVII. tcikkből folyó paranssoló szükség volt; főképpen az ipari közigazgatásban már igen érezhetővé vált rendszertelenségek miatt is egyrészt, másrészt pedig az iparosság nagyrésze — az Iparos Egylet akkori vezetőségével együtt — idegenkedett az Ipartestület megalakításától. Ennek a dissonanciának folyómánya volt aztán az a jelenség, amely az Egylet és Testület között egy évtizeden át meglehetősen rideg viszonyban jutott kifejezésre, — sőt még ma sem simult el teljesen!

Ennek a viszonynak tudható be többek között az is, hogy az 1890-ben alakult, — de valójában csak 1907-ben feloszlott — Építő Ipartársulat, amely az 1895-ben alakult Ipartestület magvát, törzsét képezte, saját tagjai által összeadott alapvagyonát feloszlása után az iparos-menház alaphoz kívánta csatoltatni; azonban az Ipartestület által 1903-ban közigazgatási úton megindított igényper folytán a kereskedelmi kormány végre is az Ipartestület javára döntött, miáltal a „Kolozsvári Iparosok Menháza“, több mint 5000 kor. már jogos tulajdonának vélt összegtől fosztatott meg!

Átvéve az egylet vezetését, a választó közgyűlést követő ötödnapi — 1903 április 18-ra összehívott alakuló választmányi ülés már is foglalkozott az egylet és a menház-alap összes ügyeivel.

Ekkor tűnt ki, hogy részben az előző évek mostoha viszonyai, részben pedig a Ipartestület megalakulása óta az iparosság között tapasztalható egyeneltenségek, igen észrevehetően apasztották az Egylet anyagi és szellemi erejét, befolyását.

A tagok száma, mely 1884-ben 300-ra rugott, 1903. év elején 160-ra apadt, annak is majdnem fele nem iparos.

Mintegy 8000 korona volt az adó, illetékek, kincs-

tári járulékok, kamathátralékok címén az adósság. Ezen kívül az Egyletnek volt 80.000 kor. jelzálogkölcsön tartozása 6·5%-ra, 18 000 K pedig függőtartozás 8%-os kamattal. A menház-alapnak volt 44.000 K betétje az immár felszámolás alá került „Iparosok Hitelszövetkezeténél”, de ezzel szemben ugyanott 31.000 K 8%-os tartozása volt.

Mindezek sanálására vonatkozó elnöki előterjesztést az 1903 április 18-iki választmányülés tudomásul vevén, megbizta elnököt az ügyeknek minden irányban való célszerű rendezésével.

A nyert felhatalmazás folytán az „Erdélyi Bank“-al conversionalis kölcsön kötetet 104.000 K-ra, melyből a 18.000 K függőtartozás kifizettetvén, olcsóbb annuitás révén évi 1600 koronával csökkent az Egylet évi kamatterhe és maradt még az Egylet helyiségeinek modernebb berendezésére is megfelelő fedezet, mely ugyanez évi szeptember 7. választmányi határozat alapján egy egészen új társalgó-terem bebutorozásával, a játszó és olvasó-termek berendezésének célszerűbb kiegészítésével használtatott fel.

A menházalap 31.000 K tartozása pedig az „iparosok hitelszövetkezete felszámolás alatt” felszámoló bizottsága és felügyelő-bizottsága hozzájárulása mellett az alap vagyonát képező betétösszegekből leiratván, ennek az alapnak a pénzügye is teljes rendezést nyert és az előző állapothoz képest évi 700 korona fölösleges kiadás-tól menekült a menházalap.

Ugyanez évi november 11-iki választmány ülésén elnök előterjesztést tett az iránt, hogy a Rudolf-út 22. sz. házastelek vétessék meg a menházalapnak, azon célból, hogy oda megfelelő épület emeltessék a menházba felveendő elaggott bennlakók részére.

Választmány felhatalmazása alapján a telekvétel 1904 január havában megtörtént és a vételár, 20.000 K kifizetietett.

1904 március 28-iki választmányülésen elnök be-
terjeszti Reményik Károly építész által díjtalanul készi-
tett egy emeletes menház-épület tervét, mely némi mó-
dosítással elfogadtatván, az április 14-iki közgyűlés is
kimondta, hogy a menház megépíttessék.

A megejtett nyilvános árlejtés eredményeképpen
mint legelőnyösebb ajánlattevő, Reményik Károly okl.
építész bizatott meg az építéssel, 36.000 K összegért a
választmány azon kikötése mellett, hogy az épülethez
szükséges szakmunkákat a fővállalkozó azok között az
iparosok között ossza meg, kik a menház ügyeinek
előbbrevitelében áldozatkészséggel vagy munkássággal
fáradoztak.

Ugyanez évre esik néhai Gámán Zsigmond keres-
kedelmi és iparkamarai titkárságának 50 éves jubileuma
is, melyet az Egylet a jubiláns nagy érdemeihez méltóan
e célra összehívott diszközgyűléssel ünnepeit meg, mely
alkalommal az ünnepelt népszerű titkárt örökös tiszte-
letbeli taggá választotta. Nagy vesztesége is volt az egy-
letnek ez évben. Demjén Ágoston buzgó régi tagját, évek
óta tevékeny választmányi tagját gyászolta 1904 október
10-én bekövetkezett halálával. Ismét egy erős oszlop
dőlt ki, egy szorgalmas munkás kéz hanyatlott le a
mindinkább fogyó régiek közül, abból a gárdából való
volt ő is, amelyik még az iparos polgárerényekkel bő-
velkedett!

A menház építése 1894 október havában teljesen
befejeztetett ugyan, de mert a téli nedvesség, a falakból
kipárolgó mészgőz miatt nem volt tanácsos lakásra át-
engedni, egyelőre csak az emeleti négy bér lakás ada-
tott bérbe.

Az építkezés úgy eszközöltetett, hogy a földszinten
egy nagy és egy kisebb közös hálószoza szolgál 12 benn-
lakónak háló- és ebédlő-szobául, ugyanott külön beteg-
szoba, fürdő- és előszoba van a bennlakók részére.

A földszinten levő két bérlakás és az emeleti négy lakás jövedelmei szolgálnak az alap egyéb jövedelmeivel együtt úgy a bennlakók, valamint a külső segélyezettek ellátására.

Terkál Béla menházalap és taggyűjtő bizottsági elnök betegsége és elfoglaltságára való tekintettel tisztességéről lemondzán, helyébe 1904. évi november hó 24-én dr. Szekeres József Kolozsvár—Szentpéteri plebános választatott meg, aki haladéktalanul, a tőle megszokott erélylyel és buzgalommal látott hozzá a menház belső szervezéséhez.

1905 március 19-én tartott rendes évi közgyűlésen történt a „Kolozsvári Iparosok Menháza“ ünnepélyes felavatása és nyilvános megnyitása. A felavató ünnepélyen jelen volt az Egylet tagjain kívül Kolozsvár város közönségének színe-java, Szvacsina Géza polgármesterrel az élén. Az ünnep fénypontja volt az a szívből és lélekből fakadó beszéd, amelylyel Szvacsina Géza polgármester az Iparos Egyletet, annak választmányát, elnökségét üdvözölte az Egylet életében, korszakot alkotó, emberbaráti szép intézmény létesítése alkalmából.

Ugyanekkor tartott rendes évi közgyűlés választotta tiszteletbeli tagokká: id. báró Wesselényi Miklóst, néhai Sugár Józsefet és Szilágyiné Bulyovszky Lillát.

Ez évben junius 18-án tartott választmányi ülésen Pósta Béla választmányi tag indítványára elhatározta a választmány, hogy azoknak az iparoslegényeknek, kiket a kereskedelmi és iparkamara javaslatára a kereskedelmi kormány 30 évet meghaladó, egy mesternél eltöltött szorgalmas munkásságuk elismeréséül jutalomdíjjal és diszoklevéllel tüntet ki, az Iparos Egylet aranygyűrűt és diszoklevelet ad és e célra alapítványt létesít. Az oklevél megszövegezésére az elnökség dr. Erdélyi Pált, az Erdélyi Múzeum Könyvtár jeles igazgatóját kérte fel, ki azt a következő gyöndörű, régi magyar stylusu szöveggel szerkesztette meg.

„Mi szabad királyi nemes Kolozsvár városában működő Iparos Egylet elnöke és titkára, örvendetes hirrel tudatjuk és örök emlékezet okáert készségesen foglaljuk írásba, hogy kedves felebarátunknak és érdemes társunknak legény urnak, egyesületünk aranygyűrűjét adományozta.

Határoztuk ugyanis, hogy valahány ipari mester munkást évi emberséges szolgálataért a nagyméltóságu kereskedelmi miniszter ur megjutalmaz: minden egyesnek kiadjuk egyesületünk aranygyűrűjét, ha arra magát egyesületünk előtt is érdemessé tette.

Mivel pedig nevezett társunkat a nagyméltóságu miniszter ur 190 hó

kelt.....sz. leiratával az ipari munkások jutalmazásául rendelt 100 koronás díjjal tüntette ki, mivel továbbá iparos társaságunk és nemes városunk közönsége előtt megbízható és erkölcsi életében tiszta és tiszteletet érdemlő multjával példaképpen áll előttünk, Őt Egyesületünk aranygyűrűjére egyező akarattal méltónak ítéljük.

Maradandó jelét kívántuk adni, hogy Isten után mi is megbecsüljük, aki tisztas munkában, mesterségéhez és mestereihez mutatott hűségben, társai előtt becsületben és hazája szeretetében hosszú esztendőket töltvén el, verejtékkel és szorgalommal maradandó érdemet nyert felebarátai és előjárói előtt.

Egyesületünk gyűrűje nemes anyagával példázza a nemes munkát, tiszta ragyogásával a munka önzetlen szeretetét, abroncsával, mely magából indul ki és magába tér vissz-

sza: a kitartó és nem lankadó hűséget és iparkodást, mely a lelkesedésből fakad és jutalmát a megelégedésben, a szívnek e nagy erényében keresi és találja.

A... esztendőig dolgozó munkás kéznek nem lehet nagyobb ékessége, mint azok elismerésének gyűrűje, akik azt a kezet munkában látták, a munkát megítélhetik és a munkást szíve mélyén megismerhetik: a szaktársak elismerése.

Kelt nemes Kolozsvár városában ..... évi ..... hó ..... tartott ülésünkben és az alant írott Egyesület megbízásából.

A Kolozszári Iparos Egylet nevében.

titkár.

elnök.

Az első kitüntetteknek 1906 április 1-én tartott rendes évi közgyűlésen nyújtotta át az elnök, buzdító és elismerő beszéd kíséretében az Egylet aranygyűrűjét és diszokmányát, névszerint: Klebenszki Teofil szabósegéd, aki 50, Fogarasi János asztalossegéd, aki 33 és Mátyás Károly szabósegéd, aki 32 éven át dolgozott egyazon műhelyben.

Elnök indítványára közgyűlés kimondta azt is, hogy az így kitüntetettek mindenkor az egylet díjmentes tagjainak tekintendők és a menházba való felvételre a szervezeti szabályzat I. minősítése szerint igényt tarthatnak.

A kitüntetett derék munkásokhoz a város képviselőjében jelen volt dr. Nemes Ferenc városi tanácsos intézett igen szép, magas szárnyalású beszédet, üdvözlölvén őket, követendő példaadásul állította a fiatalabb munkások elé.

Ugyanez évi rendes közgyűlés az új alapszabályok

szerint újra választott tisztikart, válaszmányt. Elnökké ismét közfelkiáltással az eddigi elnököt, alelnökké Spáda Jánost választván meg.

Ámbár az Iparos Egyletnek, mint társadalmi egyesületnek kifejezetten politikai feladata nincs, azzal hivatatosan nem is foglalkozott sohasem, mindazáltal akkor, mikor a politikai mozgalmak a magyar ipar érdekeit is közvetlenül érintik, tagjainak tulnyomó többsége megnyilatkozott és tevékeny részt vett a politikai harcokban.

Igy történt az 1905—1906-iki „nemzeti küzdelem” idején is.

Az egylet választmánya által nyert felhatalmazás folytán az elnök készséggel bocsátotta az Egylet helyiségeit a nemzeti küzdelemben tevékeny részt vevő hazafias polgároknak rendelkezésére, összejöveteleik, tanácskozásaik megtartására.

Innét intéződött a történelmi nevezetességű, 1905 január 26-iki „nagy választás” is, amelyből br. Wesselényi Miklós és boldogult Pisztory Mór kerültek ki óriási többséggel győztesen.

Nevezetes eseménye volt ez évnek az „Iparosok Menedékháza” hölgybizottságának megalakulása is. Dr. Szekeres József fáradhatatlan buzgalommal szervezte e lelkes hölgygárdát arra a célra, hogy a Menház ügyeinek ellátásában, alapjának gyarapításában az Egylet választmányát és a menház bizottságát támogassa. B. Bak Lajosné (később I. Irsay Józsefné) elnöklete alatt alakult az első hölgybizottság mintegy 16 lelkes iparos polgárasszonyból, kiknek fáradhatatlan buzgalma folytán a menház alapja csakhamar jelentékeny összegekkel gyarapodott.

Az 1905-ik évre esik a volt Polgári Dalegyletnek az Iparos Egylet kebelében leendő újraszervezésének megkezdése is.

Eddig ugyanis a Dalegylet, mint az anyaegylet testvérszerve ugyan, de külön alapszabály és külön álló

igazgatás alatt működött. Azonkán időképp anyagi okokból vált szükségessé, hogy az Egylet új alapszabályainak értelmében a dalárda átszerveztessék és bizonyos belső önkormányzati jogoknak fentartása mellett az anyaegyletbe, mint annak egyik szerve, bekebeleztessek, ami hosszas és beható tárgyalások után végre 1907-ban teljes megoldást is nyert és azóta fokozottabb buzgalommal szolgálja, mint a „Kolozsvári Iparos Egyleti Dalkör“ a magyar dal kultuszát.

1906 április 1-én tartott közgyűlésen Mattay Kálmán alelnök, elfoglaltságára hivatkozással, lemondott alelnöki tisztségéről. Számos érdemeinek elismerésül elnök javaslatára a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel örökös tiszteletbeli elnökké választotta őt. Ugyanekkor választatott alelnökké Spáda János.

Egyéb célszerű intézkedések is történtek az 1905—1906. években az Egylet belső ügykezelésében.

Nevezetesen a már igen elavult könyvtár újra szervezése megkezdődött 1906-ban az e célra kiküldött bizottság által.

A vagyon kezelésben újabb rendszerű könyvelés állíttatott be, gazdasági és pénzügyi, valamint számvevő bizottságokat alakított a választmány, mely bizottságok minden irányban a legszigorubb körültekintő gazdálkodást és ellenőrzést gyakorolják. A rendező bizottság pedig, karöltve a hölgybizottsággal, gondoskodik szórakoztató, tanulságos és jövedelmező estélyek, felolvasások és egyéb ünnepek rendezéséről.

Alapító tagjai lettek az Egyletnek: Kovács József és Kovács István 100—100 koronával.

A menház-alap alapító tagjai lettek; Császár David 100 K, Sugár József 600 K, Bak Lajosné 400 K, Szilágyiné Bulyovszky Lilla 1000 K, Akeszmann Albert 500 K, Reményik Károly 280 K, br. Wesselényi Miklós 500 K, Mészáros Társulat 2000 K, Kolozsvár szab. kir.

város két ágyalapítvány kamatainak megfelelő 874 K évjáradékot biztosított az intézetnek. Ezeken kívül még sok más kisebb alapítványok, adományok és hagyományokkal gyarapodott menházunk az utóbbi évek alatt.

Az 1907. év ismét nagy gyászt hozott az Iparos Egyletre. Ez évben költözött el az élők sorából Gámán Zsigmond a kereskedelmi és iparkamara titkára, az Egylet tiszteletbeli tagja, kinek 50 éves jubileumáról csak az imént emlékeztünk meg. Temetésén az Egylet testületileg vett részt, ravatalára koszorút helyezett, emlékét jegyzőkönyvében megörökítette. Koszoru megváltás címén befolyt gyűjtés mintegy 750 koronát eredményezett a Menház-alap javára, mely összeg az elhunyt néven külön alapítványként kezeltetik.

Ez az év ragadta ki közülünk B. Bak Lajost, az Egylet diszelnökét is!

1907. május 23-án szőlitotta magához az Ur 68 éves korában azt a férfit, aki úgy is mint törekvő és szorgalmas iparos, úgyis, mint jó családapa és köztisztelőben, szeretetben álló társadalmi ember, példányképe volt az igazi magyar iparosnak! Követhetnék az ő példáját utódai is!

Impozáns tömegben kísértük ő:ők nyugvóhelyére, boldogult első neje, szűl. Rauch Lujza és három fia: László, Géza és Lajos hamvai mellé. Választmányunk megbizásából Akeszmann Albert választmányi tag mondott sirjánál bucsubeszédet az Egylet névében.

Választmányi határozat folytán a boldogult arcképe megfestetvén, 1907. nov. 10-én ünnepélyesen lelepleztetett az Egylet disztermében. Életrajzát is kiadta az Egylet, több száz példányban, arcképével együtt kinyomatta és az Egylet tagjai, valamint az ünnepélyen jelen voltak közt kiosztotta. A szintén jelen volt Szvacsina Géza Kolozsvár város polgármestere óhajára egy példány a városi levéltárba helyezettett el megőrzés végett.

Végrendeletében — sok más jótékony hagyományokon kívül — 100 K. az Iparos Egyletnek, 100 K. az Iparosok Menedékházának hagyományozott. Örökösei pedig az arckép leleplezése alkalmával 300 koronát ajánlottak fel az Egylet céljaira.

Elhunyta alkalmából koszoru megváltás címén mintegy 1000. korona gyűlt be, mely külön alapítványként az ő nevében kezeltetik a Menház-alapnál.

1908-ban az egylet hölgybizottsága ismét újra szervezkedett. A tisztikar és választmány is újra alakult.

Ez évben kezdte meg a választmány az Egylet 50 éves jubileumának megünneplésére vonatkozó előmondatokat, a részletek kidolgozásával az elnökséget bízván meg.

Ugyanez évben dr. Szekeres József menházbizottsági elnök, nagy elfoglaltságára való tekintettel, lemondott ebbeli tisztségéről, melyet a választmány és közgyűlés ismét Terkál Bélára ruházott.

A hölgybizottság elnöke I. Irsay Józsefné szintén lemondván — a városból elköltözése miatt — helyette Hevesi Józsefné választatott meg. Mint alelnökök buzgó segítőtársakként működnek vele: Gerstenbrein Tamásné, Feszli Józsefné; Feszt Antalné és Hermann Gyuláné.

Külön elismerés illeti Feszt Antalnét, ki igazán semmi fáradságot nem ismerő buzgalommal és kedvességgel fáradozik állandóan az Egylet, de főképp a Menedékház érdekeinek előmozdításában.

Megállapittatván az 50 éves jubileum ideje, 1909. év elején felkértük Asztalos Károly polg. isk. rajztanárt a jubileum alkalmából készítendő egyleti diszzászló tervének elkészítésére. A terv általános tetszést és elismerést keltett; különösen szép és izléses magyar motívumokból megkonstruált himzés-diszítéseivel.

A zászló 1.20 m. sz., 1.70 m. hosszú nehéz fehér selyem szövet, egyik oldalán középen a magyar cimer,

körül himezve arany cser és babér koszorúval; szegélyén körülfutó széles ornamentikus magyar virág-himzés, tiszta arany fonállal. Másik oldalán ornamentikus arany himzéssel körülvéve a felirat:

KOLOZSVÁRI IPAROS EGYLET

1860 – 1910.

A zászlórud disze izmos férfi kézben feltartott acél kalapács, ezüst cserággal átfonva. A zászlót Pál Anna nőiipariskolai igazgató vezetése mellett (mert az intézet növendékei nem vállalkoztak, vagy csak megfizethetetlen összegekért vállalkoztak volna az elkészítésére!) a budapesti „Viktoria” zászlógyár készítette, valóban remek kivitelben.

A folyó év tavaszán a választmány elnököt bizta meg a jubileumi ünnepet rendező-bizottság megalakításával és az egész ünnepség rendezésével. Megválasztotta a zászlóanyákat: Hevesi Józsefné, Feszt Antalné és Spáda Jánosnét, kik közös jeligéül: „Egyetértésben rejlik az erő” választották és ezzel a felirattal készítettek igen diszes zászlószalagot és ez időszert a legnagyobb buzgalommal fáradoznak az ünnepségnek minél sikeresebbé tételén. Hiven támogatják őket a hölgybizottság összes tagjai is.

Itt említjük meg, hogy a zászló költségeihez, mely teljes összegben 1600 koronába került, Mattay Kálmán tb. elnökünk 600 koronával járult hozzá.

Az 1906 – 1909. években még a következő adományok és alapítványok tétettek a Menház-alapra:

Hevesi József ismét 100 K, Régeni Ferenc és neje 100 K, Mattay Kálmán ismét 100 K, Harkó Lajos 50 K, özv. Gergely Ferencné 50 K, Mátyás asztaltársaság 50 K, Sz. Fekete Istvánné 50 K, és Veszter Sámuelné 100 K, Kristóf Sámuel 100 K, Osztian Olivér dr. 50 K, Szacsvai Dénesné 100 K, Köröcsi Kálmán 60 K, Szántár Ferenc 100 korona.

Ennyit Egyletünk lefolyt történetéből — dióhéjban Mert köteteket lehetne írni a Kolozsvári Iparos Egylet történetéből, ha mindazokat az eseményeket, amelyek innen indultak ki, vagy amelyek 50 év alatt itt folytak le, vagy az Egylettel szoros kapcsolatban történtek és végbementek ; vagy ha mindazokat a tényezőket, férfiakat, asszonyokat, akik ez idő alatt az Egylet mozgalmaiban hasznos tényezőkként szerepeltek, munkásságukkal, jótékonyosságukkal nevüket megörökítették, kellőképpen ismeretnők, olyan munka volna, amire valóban sok oldalú elfoglaltságunk miatt nem vállalkozhatunk.

Célunk az volt csupán, hogy vázoljuk egyletünk keletkezését, annak indító okait, törekvéseit, munkásságát, hogy igazoljuk azt, hogy Kolozsvár városának kezdettől fogva számottevő, tiszteletre és elismerésre méltó társadalmi alakulata volt ; az akar lenni ma, annak kell lennie a jövőben is. A szocialis küzdelmeknek sivár homoktengerében legyen is mindig ez az Egylet, egy verőfényes derült, zöld oázis, ahol a tagok, az egyedek, a napi fáradságos munka és küzdés után, megpihenést, nyugodt szórakozást találjanak. Ahol elmondhassák egymásnak apró bajaikat, eszmecserét folytathassanak bizalmasan egymással, hasznos és hazafias dolgokról.

Idejegyezzük még röviden az Egylet jelenlegi vagyoni állapotát ; és jagjainak névsorát :

Iparos Egylet tiszta vagyona ingó és ingatlanokban 120.000 K, tagjainak száma 401. Könyvtár állaga 4000 kötet a tagok dijnélküli használatára. Az egyleti dalkör 32 taggal bir.

A Menházalap tiszta vagyona : 136.000 K, bennlakó ellátottak 11, külső segélyezetttek száma 18.

Az Egylet tagjai ez idő szerint :

Tisztikar :

Mattay Kálmán, tiszteletbeli elnök
Hevesy József, elnök
Spáda János, alelnök
Orbán Sándor, titkár
Daly M. János, alelnök
Rajtik János, menh. gazda
Harkó Lajos, pénztáros
Rácz Mihály, jegyző
Perényi Gusztáv, könyvtáros, ellenőr
ifj. Dr. Török István, ügyész

Választmányi tagok:

Gyöngyössy Bömh Mihály, dalköri elnök
Matutsek József, menh. tekéző biz. elnök
Fikker Lajos, számv. biz. elnök
Csernyánszky Lajos
Ferenczi Ignác
Fészl József
Dr. Gámán József
Gerstenbrein Tamás
Kerekes János
Molnár Károly
Rignát Sándor
B. Bak Sándor
Terkál Béla, menház biz. elnök
Weszelovszky Antal

Iparos Menház-alap :

Elnök: Hevesi József
Menház biz. elnöke: Terkál Béla
Menh. tekéző elnöke: Matutsek József
Gazda: Rajtik János
Pénztárnok: Harkó Lajos

A Menház-alap hölgy bizottsága:

Elnök: Hevesi Józsefné

Alelnökök: Feszt Antalné

Feszt Józsefné

Fajk Istvánné

Hermann Gyuláné

Titkár: Perényi Gusztáv

Jegyző: Hutter Lajos

Bizottsági tagok:

Alexy Györyné

Daly M. Jánosné

Gerstenbrein Tamásné

Gurát Béláné

Györgyfalvi Miklósne

Horváth Jánosné

Kerekes Józsefné

Kathonay Ádámné

Lévay Jánosné

Kirkósa Gyuláné

Losonczy Mihályné

Matutsek Józsefné

Oberding Antalné

Spáda Jánosné

Szeszák Ferenczné

Szeszák Józsefné

Terkál Béláné

Tokay Sándorné

Vinzer Hermanné

Pártoló tagok száma: 127.

Tiszteletbeli tagok:

idősb. br. Wesselényi Miklós koronaőr

Gelléri Mór, orsz. iparegyesületi igazgató

Rendes tagok :

Ábrahám Mór	Benedek Sándor
Ács Ferenc	Benkő Elek
Adorján Béla	Berényi József
Adorján János	Belleváry Mihály
Akeszmann Albert	Béres Gábor
Albert József	Benyovits István
Alexi György	Biluska József
Andrásófszki Danó	Bereczky Zoltán
Antal Ernő	Benkő Sándor
Antoni István	Bindász József
Apáthi István dr.	Birkli János
Asztalos István	Bittó Rezső
Attili Béla	Bloch Péter
Baconi Géza	Bodó György
Baconi Jenő	Borbáts Ignátz
Bagaméri Zsombor	Bodonyi Rezső
Bagosi Gyula	Bonyhai Sándor
Bajor Ignác	Braun Mihály
Bajkai Sándor	Burger Frigyes
B. Bak András	Burgya Aladár
B. Bak Bálint	Burgya Tivadar
B. Bak Imre	Buzsik Jenő
Baksa Károly	Bühm Konrád
Bakó János	Czink József
Balázs Gyula	Cseh József
Balogh Sándor	Czikmántori Ottó dr.
Baltrész József	Czégeni Gyula
Bánffy Miklós gróf	Czirják Károly
Bányai István	Czirják Károly ifj.
Baga György	Csiszér Károly
Barabás Samu	Csizhegyi Sándor id.
Barabás József	Daly Mihály id.
Benedek Árpád	Daly Mihály ifj.

Dakó Kálmán
Deák Albert dr.
Deák Ferenc
Debreczeni Ödön
Décsey Ferenc
Dénes Dezső
Dénes Ignázt
Deretei Ferenc
Deretei Lajos
Domján Péter
Dózsa Farkas
Dukesz Sándor
Dudás Sándor
Dunky Béla
Dunky Elek
Dunky Sándor
Ecsedy Gyula
Fajk István
Fanta István
Farkas Antal
Farkas Ferencz
Farkas Samu
Farkas Vilmos
Fazekas József
Frank János
Fehérvári György
Felházi János
Fechtig Gyögy
Ferencz József dr.
Ferenczy Gyula
Feszt Antal
Feszt Sándor
Friedmann Adolf
Fridrich Károly
Fodor Antal

Fodor Sándor
Fosztó József
Fogel Lajos
Fülöp Péter
Fülöp Ferenc
Fülöp János
Fülep Mihály
Gál János
Gámán Dezső
Gárdonyi Sándor
Gazelli Árpád
Glausz Ulrich
Gräf János
Gräf József
Grebe Heinrich
Gergely András
Gergely István
Gombos Benő
Gombos Károly
Gombos Ferenc
Gurát Béla
Öcse Lajos
Gyárfás Endre
Győri István
Györgyfalvi Miklós
Hass János
Hantz Sámuel
Harmathy István
Hegedüs Ferenc
Herepei Gergely
Hermann Gyula
Hirsch Hermann
Hirschler József dr.
Hoffer József
Horváth János

Horváth Pál
Horváth Sándor
Hutter Gerő
Hutter Károly
Ignácz István dr.
Iszlai Márton
Iványi György
Inkei Mihály
Izsák Mór
Jakab Lajos ifj.
Jakity József
Jakner József
Jámbor Mihály
Jancsó György dr.
Joánovics György
Junász Lajos
Kádár Imre
Keleti János
Kafka János
Kapczá Imre
Kápolnay Lajos
Karácsonyi Ferenc
Karl Béla
Karl Ferenc
Kardos Sándor
Kirkosa Gyula
Kathonay Ádám
Kathonay Károly
Kaszó Dénes
Kovács Kálmán
Kovács Mátyás
Károlyi Sándor
Katona Gergely
Kass Antal
Knauer József ifj.

Kelemen Péter
Kerekes József
Klein Ottó
Kikaker Boldizsár
Kiss Ernő
Kiss Kálmán
Kiss József
Kisfaludy Árpád
Kopcsányi Rezső
Király József
Köntzei Imre
Köröksi Kálmán
Kronwinkler Antal
Laskay Árpád
Lányi Benő
Lászlóczky Samu
Lászlócki Péter
Lászlófi István dr.
László Józsefné özv.
Léber Gyula
Lengyel Károly
Lendvay Emil
Léber Jenő
Lévay János
Littke Lőrinc
Losonczy Mihály
Losonczy Samu
Lőw Rudolf
Lugosi István
Lutze Ferencz
Lux Kálmán
Lázár Áron
Lidák Nándor
Lőrinczi István
Lucs András

Ludwig Gyula	ormányi Pap István
Machat Lőrinc	Pap Kristóf
Márton Vilmos	Pap János
Máyer Károly	Pap Mihály
Márcenkievitz Ignácz	Pápai Sándor
Marsalkó Dániel	Parlaghi Lajos
Marosán Gábor	Pataky Sándor
Marusán Géza	Péter Ferenc
Makkay József	Péterffy Gyula
Mesztitz Ferenc	Pinkert Ferenc
Mihályi Zoltán	Pósta Béla dr.
Mihály József dr.	Pöhm Jakab
Morász Béla dr.	Pofonyi Albert
Mócsi Lajos	Pogonyi N. János
Molnár Benedek	Porst Márton
Moldován Miklós	Poszler K. József
Müller Gyula	Püspöky Miklós
Münster Ede	Puskás Béla
Nagy István	Radu Mihály
Nagy Ferenc	Rauscher Ede
Nagy Gábor	Reimann Károly
Nagy Géza	Reimann Sándor
Nagy János	Reitter Aladár
Nagy Kálmán	Reitter József
Nagy Pál	Rex István
Nemes György	Réhling Alajos
Nemes Dénes	Reményik Mihály
Némethy István	Reményik Károly
Németh István	Reményik Lajos
Novelly Lajos	Réthy József
Oberding Antal	Réthy Károly
Ormai Kálmán	Reschner Gottfried
Osztián Olivér	Ribner Hugó
Óvári Elemér dr.	Róth Márton
Papp József dr.	Rudas Gerő dr.

Rucska János
Sajler Géza
Sámson Jakab
Sárga Kristóf
Spácsek F. renc
Styaszny József
Seemann József
Szabó Lajos
Sneider György
Sebesi Samu
Sebesta Jakab
Seiler Lajos
Schéffer András
Streck József
Sigmond Géza
Simon Sándor
Simon László
Simon József
Smil Dávid
Stief Jenő
Somodi István
Sövegjáró Ferenc
Sultz Rezső
Schuster Emil
Szántár Ferenc
Szathmáry Elek
Széky Miklós
Szele Márton
Szeszák Ferenc
Szeszák József
Szigethi Mihály
Szilágyi György dr.
Szilágyi József
Szimonidesz Károly
Somlyai Mihály

Schönberg Miksa
Szövérfi Árpád
Tauffer Dezső
Tauffer Rezső
Tamássy István dr.
Tanczer János
Tarján Gyula
Tatai Sándor
Téglás József
Téglás Károly
Tauszik Alajos
Tauffer Géza
Teutsch Henrik
P. Trefán Leonard
Tokay Ferenc
Tokay Sándor
Tomán Béla
Tomba Camil dr.
Törs József
Tutsek Sándor dr.
Tüköri Ármin
Urbán Mihály
Udvari András
Ungár Gyula
Ürmössi Tivadar
Valentini Antal
Váradi Aurél dr.
Váradi Károly
Varga László
Várkonyi János ifj.
Vatzek József
Vassi József
Verzár Kálmán
Végh Lajos
Veress Károly

Veisz József	Weisz Adolf
Vigh Ferenc	Wertheimer Miksa
Vincze János	Wesselényi Ferenc br.
Vincze István	Waltz Lajos
Vizi A. Károly	Winzer Hermann
Wiltsh Frigyes	Zsödö Antal
Zudor Sándor	

Kedvezményes tagok.

Az Egylet aranygyűrűjével kitüntetve:

Matotcsi János	Albert László
Réti Mihály	Molnár József
Lohinszky József	Palusievics János
Róth Adolfi	Kocsárdi András
Fogarasi János	Farkas Sándor
Mátyás Károly	Gezdák István
Zsigmond Géza	

A dalkör tagjai:

Elnök:	Gyögyösy Böhm Mihály
Alelnök:	Rignát Sándor
Titkár:	Csizhegyi Sándor
Karnagy:	Zsigmond Ferenc
	Csonka Kálmán
	Diószeghi Márton
	Góger Lajos
	Gréf Pál
	Gyurka Kálmán
	Hudicska Sándor
	Jelen László
	Jakner József
	Kardos Andor
	Klősz József
	Kulicseki Endre
	Kubánek Károly

Kulcsár János
Krébsz János
Koleszár András
Puskás Mihály
Sárközi Miklós
Schusztér Egyed
Szabó János
Szabó Ferenc
Szalontai János
Szilveszter Ferenc
Trib József
Tóth Lajos
Ifj. Vigh Ferenc
Vizhányó Károly
Wlaschek Gyula

Polgártársak, hazafiak és honleányok! Akik a Kolozsvári Iparos Egyletnék ezt a rövid, vázlatos leírásba foglalt félszázados történetét olvassátok, emlékezzetek vissza ama sötét korszakra, amelyben Egyletünk megszületett.

Az 1849. gyászos alkonya, leverte szabadságharcunkat követő sötét éj után, még alig kezdett a hajnal pirkadása derengeni, mikor a kolozsvári iparosok egy kisded csapata, egy egyszerű, de lélekkel teli derék szabómesterrel az élükön megindultak, hogy tovább szántsanak azon a 10 év előtt elhagyott ugaron (a honnan kizavarta a hatalmi önkény) az igazi nemzeti munka, a nemzeti művelődés mezején.

És mikor ezekre emlékeztek, jusson eszetekbe, hogy a becsületes munkát, a hazafias és céltudatos törekvéseket Isten áldása kíséri.

Példa erre Egyletünk megalapítása, bizonyosság 50 éves dicsőségteljes multja.

Alig valának tizedrésznyi számban (mintahányan

most vagyunk) egyleti tagok, az alapításkor. És szép, eredményes munkát végeztek!

Most többen, tizannyian vagyunk, ha mindnyájan összetartunk a nemes céira vezető uton, könnyebb munkával is többet, sokat tehetünk!

Segitse a Magyarok Istene és vezérelje Egyletünket és annak minden tagját, további nemes törekvéseiben!

Ugy legyen!

A KOLOZSVÁRI
IPÁROS EGYLET
FÉLSZÁZADEVES JUBILEUMÁRA
Az egylet tisztikara és hölgybizottsága.

Lichyegyi L.

